

τοῦ ἀληθοῦς χαρακτήρος αὐτοῦ καταντήσαντες εἰς κρίσεις ἐπιπολαίους καὶ ἐσφαλμένας. Τινὲς ὅμως, καὶ παρήγορον ὅτι εἶνε οἱ κράτιστοι, ἀληθεῖς λάτραι τῆς ἐπιστήμης καὶ γνωσται ὁλοκλήρου τοῦ ἐλληνισμοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νεωτάτων ἔγραψαν περὶ τῆς νέας Ἑλλάδος μετ' ἀμεροληψίας καὶ ἀληθείας ἐπιστημονικῆς. Πάντες δ' οὗτοι συναντῶνται ἐν τοῖς κυριωτάτοις σημείοις τῶν κρίσεων αὐτῶν εὐελπιστοῦντες τὰ βέλτιστα περὶ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ὡς οὐχὶ ἀνάξιον τῶν προγόνων αὐτοῦ καὶ ἔχοντος περισσοτέρας ἀρετὰς ἢ κακίας, καὶ μάλιστα ἀρετὰς μὴ ἀπαντῶσας παρ' ἄλλοις τῆς Εὐρώπης λαοῖς.

Μεταξὺ τῶν τελευταίων ἀναμφισβητήτως διαπρεπεστάτην θέσιν κατέχει ὁ Γερμανὸς Ἐδουάρδος Ἑγγελ, οὗ τὴν εἰκόνα μετὰ βραχυτάτης σκιαγραφίας παρέχομεν σήμερον τῷ ἐλληνικῷ κοινῷ. Ἐγεννήθη τῇ 12. Νοεμβρίου 1851 ἐν Στόλπῃ τῆς Πομερανίας, ἔνθα καὶ ἀπεπεράτωσε τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς τῷ 1870. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συνέπιπτεν ὁ μετὰξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας πόλεμος. Ὁ ἐνθουσιώδης νέος διαφλεγόμενος ὑπὸ ἀκρατήτου πρὸς τὴν πατρίδα ἐνθουσιασμοῦ προσήλθεν αὐθιγῶς εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, ἐν αἷς δὲν ἐγένετο δεκτὸς ἕνεκα ἀμβλυωπίας. Ἀπὸ τοῦ 1870—74 ἐσπούδασεν ἐν τῷ ἐν Βερολίνῃ πανεπιστημίῳ ἀρχαίας γλώσσας, σανσκριτικὴν καὶ νεωτέρας γλώσσας· κατὰ δὲ τὸ 1875 ὑποστὰς τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Κεκτημένος δ' Ἑγγελ δαφιλῇ παιδεῖαν καὶ ἔχων τὴν ἰδιοφυίαν τοῦ συγγραφεῖν ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφικὴν. Προϊόντα τοῦ αὐστηροῦ, ἐπιστημονικοῦ καὶ γλαφυροῦ αὐτοῦ καλὰμου εἶνε „Ἱστορία τῆς γαλλικῆς φιλολογίας“ — „Ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας“ — „Ψυχολογία τῆς γαλλικῆς φιλολογίας“ — „Αὐτοβιογραφία τοῦ λόρδου Βύρωνος“ κ. ἄλ., ἅτινα μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρός. Ἀγοράσας τὰ „Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἑρρίκου Χάινε“ ἐξέδωκεν αὐτὰ τὸ πρῶτον τῷ 1884. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀκμῆς τοῦ περιοδικοῦ „Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes“ ἦτο διευθυντὴς αὐτοῦ. Τανῦν διατελεῖ ὁ Ἑγγελ εἰς τῶν ἀξίων προϊσταμένων τοῦ γραφείου τοῦ γερμανικοῦ κοινοβουλίου, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ἀπὸ 16 ἐτῶν. Περιηγηθεὶς πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς διαφόρους αὐτῆς λαοὺς, τελευταῖον δὲ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ ἐπεχείρησε τὴν περιήγησιν εἰς Ἑλλάδα, ἣτις ἀπὸ τοῦδε ἔσται ὁ σταθερὸς του περιηγητικὸς σκοπός, σκοπῶν νὰ σπουδάσῃ τὸν ἐλληνικὸν λαὸν καὶ γνωρίσῃ αὐτὸν καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπὸ τὴν ἀληθῆ του ὄψιν. Πρὸς τοῦτο ἦτο καταλληλότητος· οὐχὶ μόνον διὰ τὴν πολυμαθίαν του καὶ τὴν γνώσιν τῆς ἱστορίας τοῦ ἐλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συγγραφικὴν του δύναμιν καὶ χάριν, τὴν ἀμεροληψίαν, τὴν θερμὴν πρὸς τὸ ἀντικείμενον του ἀγάπην καὶ παρρησίαν πρὸς πᾶν καλόν, χρηστὸν καὶ γνήσιον ἐν τῇ φύσει τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ,

διότι εἶνε ἀπηλλαγμένος πάσης προκαταλήψεως, συνηθειῶν, ἀναγκῶν καὶ ἀπαιτήσεων τοῦ νεωτέρου πεπολιτισμένου ἀνθρώπου, εἰς ᾧ δὲν δύναται νάνταποκριθῇ ὅλως χώρα, ἥτις μέχρι τοῦδε δι' ἐαυτὴν καὶ μόνην εἶνε. Διὰ τοιαύτην περιήγησιν προπαρεσκευάσθη ἐπὶ ἔτος καὶ ἔμαθεν ἐπαρκῶς τὴν νέαν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, ἐφ' ᾧ πλεονεκτῆματι ὀλίγοι τῶν περιηγητῶν τῆς Ἑλλάδος δύνανται νὰ καυχῶνται. Τὸ ὅξυ παρατηρητικὸν καὶ ὑγιὲς κρίσις ἐβοήθησαν νάντιληφθῇ τῶν ἐν Ἑλλάδι ταχέως. Τὰ δ' εὐγενῆ καὶ εἰλικρινῆ ὑπὲρ τῆς χώρας ταύτης αἰσθημάτων του διετύπωσε καὶ διὰ στόματος καὶ διετράνωσε διὰ τοῦ γερμανικοῦ τύπου δημοσιεύσας σειρὰν ἀρθρων, ἅτινα ἀναδημοσιευθέντα καὶ ἐν ἄλλαις γλώσσαις ἐξήγειραν μέγα διαφέρον. Ταῦτα ἦσαν ὁ πρόδρομος πλήρους περὶ Ἑλλάδος ἔργου, ἐσχάτως ἐκδοθέντος ὑπὸ τὸν τίτλον „Ἑλληνικαὶ ἑαριναὶ ἡμέραι“, ἐν ᾧ οὐ μόνον ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἀπεικονίζεται πιστότατα, ἀλλὰ καὶ καταπολεμεῖται μετὰ βαθείας κρίσεως πᾶσα πεπλανημένη καὶ κακόβουλος κατὰ τῆς Ἑλλάδος γνώμη. Σπανίως αἱ ἀρεταί, τὰ χρηστὰ καὶ ἄθικτα ἦθη τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, αἱ φυσικαὶ καλλοναί, τὰ ἀρχαῖα κειμήλια καὶ τὰ ἐρείπια, αἱ ἐλπίδες καὶ οἱ πόθοι τῆς χώρας περιεγράφησαν ἐν γλώσσῃ φυσικωτέρᾳ καὶ ἀνεπιτηδεύτως ῥεοσύνῃ ὑπὸ τόσον πολυμαθοῦς καὶ ἀμερολήπτου περιηγητοῦ, ὅσον ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου Ἑγγελ. Ἄπας ὁ γερμανικὸς τύπος καὶ αὐτὸς ὁ ἀλλοδαπὸς ἐξήντηλσε τοὺς ἐπαίνους αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου ὡς καταλείποντος ἐποχὴν ἐν τῇ γραμματείᾳ τῶν περιηγήσεων. Διεξοδικὸν περὶ τούτου λόγον, μὴ ἐπιτρέποντος τοῦ χώρου, δὲν δυνάμεθα νὰ ποιήσωμεν οὐδέ τινα τῶν ὠραίων αὐτοῦ μερῶν νὰ παρενείρωμεν καὶ ἐξάρωμεν, διότι θὰ μετετυποῦμεν οὕτω ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα, οὗ μετὰφρασις βραχὺ μετὰ τὴν ἐκδοσὶν του ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ ὁλλανδικῇ καὶ ἀγγλικῇ γλώσσῃ, ἐν δὲ τῇ γαλλικῇ περατοῦται ἐντὸς ὀλίγου.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἐπηκολούθησεν ἑτέρα περισπούδαστος συγγραφή „περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας“, ἥς ἀκροθιγῶς μόνον ἠψατο ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς ἑαριναῖς ἡμέραις. Διὰ ταύτης ἀντεπεξέρχεται ἐρρωμένως κατὰ τῆς ἐπινοηθείσης ὑπὸ τοῦ Ἑράσμου προφορᾶς τῆς ἐπικρατούσης ἔτι καὶ νῦν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς ἀρκτῶας καὶ ἐσπερίας Εὐρώπης καὶ καταδεικνύει ταύτην δι' ἐμβριθοῦς κρίσεως καὶ ἀκαταμαχῆτων ἐπιχειρημάτων αὐθαίρετον, ἐσφαλμένην καὶ γελοῖαν ὑπερμαχῶν μετὰ σθένους τῆς νέας ἐλληνικῆς ὡς τῆς μόνης ἱστορικῶς ἀληθοῦς.

Ἡ Ἑλλάς, ἡ ζῶσα, ἔσται, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρήθη, μία τῶν κυριωτάτων ἀσχολιῶν τοῦ διαπρεποῦς τούτου συγγραφέως. Οὕτω δέ, ἂν καὶ πρὸς τοῦτο ἀρκοῦσι μόναι αἱ „ἐλληνικαὶ ἑαριναὶ ἡμέραι“, συνδέει ὁ Ἑγγελ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς εὐγνωμοσύνης, ἥς ἡμεῖς ἐνταῦθα εἴμεθα ἀπλοῖ διερμηνεῖς.

—

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΡΥΘΗΜΑΤΟΣ.

(συνέχεια καὶ τέλος).

Διὰ τῶν προειρημένων προσεπαθήσαμεν ἐν συνόψει νὰ υποδείξωμεν τὰς μεθόδους, ὑφ' ὧν βοηθοῦμενοι οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος φυσιολόγοι ἐξετάζουσι καὶ ὀρίζουσιν ἐπιστημονικῶς τὰς φυσιολογικάς τῶν νεύρων καὶ μυῶνων ιδιότητες, ἀρκοῦμενοι δ' εἰς μόνους τὰς ὀλίγας ταύτας ὑπομνήσεις,

τρεπόμεθα ἤδη ἄλλην ὁδὸν καὶ ζητοῦμεν νὰ εὕρωμεν εἰς τίνας ἐπιδράσεις καὶ ἐπηρείας ὑπόκεινται κατὰ τὸν καθημερινὸν βίον οἱ αὐτόματοι μυῶνες καὶ ἰδία οἱ μυῶνες τῶν ἀγγείων. Ὡς τοιαύτας δ' εὐθὺς ἐξ ὀρχῆς πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν:

Α) τὰς ἐπηρείας τῆς ἀτμοσφαίρας, τὰς ὁποίας, διαφόρους μόνον κατὰ βαθμὸν καὶ ἔντασιν, συνειθίζομεν χάριν τῶν αἰσθητικῶν νεύρων ἀντιθετικῶς νὰ ὀνομάζωμεν ψυχὸς καὶ θερμότητα. Ἐν τῷ ψύχει γίνεται τὸ ἡμέτερον δέρμα ὥχρον καὶ μετὰ πάροδον ἱκανοῦ χρόνου μάλιστα κυανοῦν, καὶ τοῦτο συνεπεία τῆς ἐν ταῖς φλεβὶν ἐπισωρεύσεως τοῦ αἵματος. Συχνάκις δὲ ἕνεκα τῆς συστολῆς τῶν δερματικῶν μυῶνων φρίσσει συγχρόνως τὸ δέρμα καὶ ἀνορθοῦνται αἱ τρίχες του. Τὸ ἐναντίον συμβαίνει, ὡς εἶνε γνωστόν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς θερμότητος.

Β) Τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦ κέντρου τούτου τοῦ νευρικοῦ συστήματος, εἰς τὸ ὅποιον καταλήγουσι τὰ αἰσθητικά καὶ ὅθεν πηγάζουσι τὰ κινητήρια νεῦρα, μεταδίδονται δι' ὁδῶν, τὰς ὁποίας ἀκόμη δὲν ἐκατορθώσαμεν νὰ εὐρωμεν, αἱ παθήσεις τῶν αἰσθητικῶν ἐπὶ τὸ κινητήρια νεῦρα. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα εἶνε διπλοῦν, αὐξάνεται δηλαδὴ ἡ ἐλαττωταὶ ἡ μετρία ἐκεῖνη κατάστασις τοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν μυῶνων, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν χαλάρωσιν. Τὰ δὲ αἰσθητικά νεῦρα οὐ μόνον τοὺς προαιρετικοὺς μυῶνας κινουῖσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτομάτους παρορμῶσιν εἰς συστολήν. Πᾶσαι αἱ κινήσεις τῶν ἐντέρων μας γίνονται δυνάμει τοῦ, σπανίως βέβαια εἰς γνῶσιν ἡμῶν περιερχομένου, ἐρεθισμοῦ, ὃν ἐξασκεῖ τὸ περιεχόμενον τῶν ἐντέρων τούτων ἐπὶ τῶν αἰσθητικῶν νεύρων, τῶν ἐξαπλουμένων ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν ἐπιφανείας. Ὡς παράδειγμα δὲ τῆς μεταφορᾶς τοῦ ἐρεθισμοῦ ἀπὸ τῶν αἰσθανομένων εἰς τὰ κινούμενα δερματικά νεῦρα ἀναφέρομεν τὸ ἐπὶ τῆς θηλῆς τοῦ γυναικείου μαστοῦ φαινόμενον. Κύκλωθεν ταύτης περιέχει τὸ δέρμα κυκλοτερεῖς μυῖκας ἴνας, αἵτινες συσπασσόμεναι διογκοῦσι πρὸς τὰ ἔξω τὴν θηλήν, πράττουσι δὲ τοῦτο ὁσάκις τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ σώματος ἐκτεθῇ εἰς τὸ ψυχρὸς, ἢ εἰς διαρκῆ συνεπαφὴν πρὸς ξένον σῶμα. Μεταξὺ ὅμως τῶν αἰσθητικῶν νεύρων καὶ τῶν ἀγγειακῶν μυῶνων παρατηρεῖται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὸ ἀντίθετον φαινόμενον, διότι ἐρεθιζομένων π. χ. τῶν δερματικῶν νεύρων ἀντὶ νὰ συσταλῶσι διαστελλόνται εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὰ ἀγγεῖα. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν γνωρίζει ὅτι, ἐὰν ἐγγίσωμεν τὸν βολβὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ μας διὰ τοῦ δακτύλου, ἢ ἐπιφάνεια αὐτοῦ καὶ τῶν βλεφάρων ἐρυθροῦται καὶ καλύπτεται ὑπὸ μικρῶν ἐρυθρῶν κλαδίσκων, οἵτινες τὸ πρότερον ἦσαν ἐντελῶς ἀόρατοι.

Γ) Αἱ ἐνέργειαι τῶν μυῶνων μας, τὰς ὁποίας τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἐγκεφάλου προκαλοῦσι τὰ αἰσθητικά νεῦρα, δὲν ἀπέχουσι, παρὰ κατὰ ἓν μόνον βῆμα ἀπὸ τῶν λεγομ. ἀμέσων ἐνεργειῶν τοῦ ἐγκεφάλου, τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν ψυχικάς. Ὡς ἄμεσον ὅμως οὐδεμίαν ἐνέργειαν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, διότι πᾶν ὅ,τι ἐνεργεῖ καὶ πράττει ἡ ψυχὴ δὲν δύναται νὰ ᾔηε ἄλλο, παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παραστάσεων καὶ ἰδεῶν, αἵτινες πάλιν προῆλθον καὶ ἐγεννήθησαν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ μας τῇ συνεργείᾳ τῶν αἰσθήσεων. Τοῦτο εἶνε σαφὲς καὶ εὐνόητον ὅσον ἀφορᾷ πρὸς τοὺς μυῶνας, τοὺς ὁποίους ἐμάθομεν νὰ κυβερνώμεν κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμῶν θέλησιν· εἰς τόνος π. χ. ἡ μία λέξις, ἡ θέα τις ἐφελκύνουσα τὴν προσοχὴν μας γεννᾷ σειρὰν ἰδεῶν, ἀπολήγουσαν εἰς σύμφωνον πρὸς αὐτὰς μυϊκὴν ἐνέργειαν, φαίνονται δὲ αἱ ἐκ ψυχικῶν ἀφορμῶν παραγόμεναι κινήσεις τῶν αὐτομάτων μυῶνων μυστηριώδεις ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς συμφωνίας ταύτης καὶ ἀλληλουχίας.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον γίνονται, συμφωνοῦσι πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῶν προαιρετικῶν μυῶνων, διότι μία τις ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων ἐντύπωσις προκαλεῖ ἰδέας καὶ παραστάσεις, αὐταὶ

δὲ ὠθοῦσι τοὺς μυῶνας εἰς δράσιν. Ὅταν ὅμως καὶ οἱ εἰς τὴν θέλησιν μὴ ὑποκείμενοι μυῶνες πρόκηται νὰ τεθῶσι καὶ αὐτοὶ εἰς ἐνέργειαν, ἀνάγκη αἱ αἰσθητικά ἐντυπώσεις καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ἀπορρέουσαι παραστάσεις νὰ ἐνισχυθῶσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὸ σκέπτεσθαι νὰ προσλάβῃ χαρακτῆρα πάθους. Ἡ τοιαύτη τῶν μυῶνων συμπάθεια ἐξωτερικεύεται ὡς ἐπίτασις ἢ τῆς συσταλτικότητος ἢ τῆς διασταλτικότητος αὐτῶν. Ὑπάρχουσι πάθη, ὡς ὁ φόβος π. χ. καὶ ἡ φρίκη, ὧν αἱ ἐπὶ τοῦ σώματος ἐκφάνσεις ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς ἐπενεργείας τοῦ ψύχους, ἄλλα δέ, ὡς ἡ χαρὰ π. χ. καὶ ἡ ὀργή, ἐλαττώνουσιν, ὅπως καὶ ἡ θερμότης, τὴν μυϊκὴν τῶν ἀγγείων δύναμιν.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω, νομίζομεν παρέσχομεν ἐν σχέσει πρὸς τὰς σημερινὰς ἡμῶν γνώσεις ἀρκετὴν ἐξήγησιν περὶ τοῦ πῶς αἱ ψυχικαὶ συγκινήσεις ἐπιφέρουσι μεταβολὰς εἰς τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος ἡμῶν. Ἡδὴ δὲ μεταβαίνομεν εἰς τὸ ἕτερον μέρος τοῦ ἡμετέρου ζητήματος, ἐν ᾧ δέον νὰ ἐξηγηθῇ τὸ πόθεν ἐξαρτᾶται ἡ εἰς τὸ ἐρέθισμα τῆς αἰδοῦς ἰδιάζουσα τοπικὴ τῶν ἀγγείων εἴρυνσις.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο πειράται νὰ ἐξηγησῇ ὁ Δαρβίνος, παραδεχόμενος ὅτι πᾶσαι αἱ δι' ἐρυθμήματος προδιδόμεναι ψυχικαὶ συγκινήσεις, ἡ αἰδώς, ἡ ἀμηχανία, ἡ συναίσθησις τῆς ἐνοχλῆς κτλ. ἔχουσι βάσιν τὴν φροντίδα περὶ τοῦ πῶς ἄρᾳ γε θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ φερθῶμεν ἀπέναντι τῶν ἐταστικῶν βλεμμάτων τῶν ὁμοίων μας. Ἀμα ὡς παρατηρήσωμεν ἡ ὑποπτευομένη, ὅτι ἡ προσωπικὴ ἡμῶν ἐμφάνισις ὑποβάλλεται εἰς ἐξέτασιν καὶ κρίσιν, ἡ προσοχή μας ἀμέσως στρέφεται πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸ πάντων πρὸς ἐκεῖνην τοῦ σώματος ἡμῶν τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν γυμνὴν καὶ γνωρίζομεν ὅτι εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς τῶν ξένων τὰ βλέμματα. Πολλὰ παρεθέτει ὁ Δαρβίνος παραδείγματα, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι τὸ νευρικὸν σύστημα διὰ τῆς προσηλώσεως τῶν ἰδεῶν μας ἐπὶ ἐνὸς οἰουδήποτε ὀργάνου δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν θέσιν τοῦ ὀργάνου τούτου. Ἐὰν ἡ προσοχὴ στραφῇ πρὸς τὸ πρόσωπον, τὸ τμήμα τοῦ ἐγκεφάλου, τὸ ἀποδεχόμενον τὰ ἐκ τοῦ προσώπου ὀρμώμενα αἰσθητικά νεῦρα, ἐρεθίζεται καὶ διὰ τῶν ἀγγειακῶν νεύρων ἐξωτερικεύει τὸν ἐρεθισμόν τοῦτον ἐπὶ τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων τοῦ προσώπου. Ἀφ' οὗ ὁ δρόμος οὗτος ἀπὸ τῆς παρειᾶς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰνάπαλιν ἀπᾶξ ἔγινε βατὸς διὰ τῶν ἰδεῶν, αἷς προεκάλεσεν ἡ ἐξέτασις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡμῶν ἀνθρώπου, ὡς ἐκ τῆς ἐξέως αἱ ἰδέαι μας πορεύονται αὐτὸν καὶ πάλιν, ἅμα ὡς παρατηρήσωμεν ἡ φαντασθῶμεν ὅτι ἡ ἡθικὴ ἡμῶν διαγωγὴ εἶνε ἀντικείμενον ξένων κρίσεων. Καὶ ἐὰν τὸ φαινόμενον τοῦτο διὰ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως ἐπὶ πολλὰς γενεὰς κατέστη σύνηθες, τὸ βλέπομεν παρουσιαζόμενον καὶ χωρὶς νὰ ἔχωμεν τὴν συναίσθησιν τῆς προσοχῆς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας φυσιογνωμίας.

Πολλὰ ἐγκρύπτει τὰ ἐλκυστικά ἢ ἀνωτέρω ἐξήγησις. Πᾶς τις ἐξ ἡμῶν δύναται ἐφ' ἑαυτοῦ νὰ κάμῃ τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἐν τινι οἰωδῇποτε μέλει τοῦ σώματός του, τὸ ὅποιον ἐκουσίως καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρατηρεῖ ἀκαταπαύστως, ἀναπτύσσονται βαθμηδὸν παράδοξα καὶ ἰδιότροπα αἰσθήματα θερμῆς, ψυχρῆς, βάρους κτλ. Πολλὰ νευρασθενῆ ὑποκείμενα καὶ ἰδίως γυναῖκες, φανταζόμεναι ὅτι πάσχουσι καρδιακὸν νόσημα, κατορθύνουσι πραγματικῶς διὰ τῆς ἀκαταπαύστου ἐπιτηρήσεως τῆς καρδίας των νὰ μεταβάλωσι τοὺς παλμοὺς αὐτῆς. Ἐν ᾧ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀκούσια αἰσθήματα ἀναγγέλλουσιν ἡμῖν τὰς διαθέσεις τοῦ σώματος, τὰς ὁποίας καταχρηστικῶς συνειθίζομεν ν' ἀποκαλῶ-

μεν ἀνάγκας, εἶνε πάλιν δυνατόν ἐν εὐθέτῳ καιρῷ προαιρετικῶς νὰ παραγάγωμεν τὴν ἀνάγκην, ὡς π. χ. κατὰ τὴν ἀνάμνησιν ὀρεκτικῶν φαγητῶν καὶ ἐδεσμάτων αὐξάνεται ἡ ἔκκρισις τοῦ σιάλου. Ἄξιον ἰδιαίτερας σημειώσεως νομίζει τὸ φαινόμενον τοῦτο ὁ Δαρβίνος καὶ ἐπ' αὐτοῦ κατὰ μέγα μέρος στηρίζει τὴν περὶ τοῦ ἐρυθρήματος θεωρίαν του, διότι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην πολὺ πιθανὸν εἶνε ὅτι πρῶτιστον ἀποτέλεσμα τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας εἶνε ἡ εὐρυνσις τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀκόμη ἐὰν ἡμεῖς ἀνεξετάσως παραδεχθῶμεν, τὸ παράδειγμα δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀρμόδιον καὶ ἱκανὸν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας, διότι τὴν συμφορὴν τοῦ αἵματος κατὰ τὴν ἔκκρισιν τοῦ σιάλου δὲν προκαλεῖ ἡ ἔννοια μιᾶς θέσεως τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀλλ' ἡ ἔννοια τοῦ αἰσθήματος τῆς γεύσεως, ἐὰν δὲ ἡ ἐπὶ τοῦ προσώπου συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς ἴσκει νὰ ἐπιφέρει τὴν ἐν τοῖς ἀγγείοις του συμφορὴν τοῦ αἵματος, ἔπρεπε νὰ γίνετο ἀμέσως πορφυρόχρους πᾶς ὁ βλέπων τὸ πρόσωπόν του εἰς τὸν καθρέπτην.

Ἀνεφέραμεν ἤδη καὶ εἰς πολλοὺς εἶνε γνωστόν, ὅτι τὸ ἐρυθρὸν τῆς αἰδοῦς δὲν περιορίζεται πάντοτε ἐπὶ τοῦ προσώπου, δύναται δ' ἀπ' αὐτοῦ νὰ ἐξαπλωθῇ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, τοῦ τραχήλου καὶ οὕτω καθεξῆς, πρὸς τὰ κάτω τοῦ σώματος. Καὶ φαίνεται μὲν δικαιολογοῦσα τὴν γνώμην τοῦ Δαρβίνου ἡ παρατήρησις, ὅτι τῶν ἡμιγύμων ἢ ἐντελῶς γυμνῶν λαῶν πολλάκις ὑπόκειται εἰς μεταβολὰς τοῦ χρώματος τὸ ἀνώτερον τμήμα τῶν νώτων, τίς ὅμως δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τοῦτο εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις δὲν συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἡμιφισμένους ἀνθρώπους τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου; Καὶ ἐν ἄλλοι προσέτι φαινόμενον συνάδει πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Δαρβίνου λεγόμενα, ὅτι δηλαδὴ ἐνίοτε ὑποκείμενα, υπερβολικῶς αἰδήμονα, ἐρυθριῶσιν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ σώματος τῶν, ὅπερ ἐκτίθεται γυμνὸν εἰς τὰ βλέμματα τοῦ ἐξετάζοντος ἱατροῦ.

Ἀγνωστον ὅμως εἶνε ἂν ἡ ἐρυθρότης αὕτη ἦτον αὐθόπαρτος καὶ περιορισμένη μόνον εἰς τὸ ἐξεταζόμενον μέρος, ἢ ἐξηρτᾶτο καὶ ἀπετέλει προέκτασιν τοῦ ἐρυθρήματος τοῦ προσώπου. Ἀλλὰ πάντων τῶν ἄλλων τοῦ σώματος μας μελῶν αἱ χεῖρες εἶνε συχνότερον ἐκτεθειμέναι εἰς τὰ βλέμματα τῶν ξένων καὶ ὑπόκεινται εἰς τὰς συνθήκας, ὑφ' ἧς, κατὰ Δαρβίνον, ὀφείλοισιν νὰ συμβαίνει εὐρυνσις τῶν ἐν αὐταῖς διακλαδουμένων αἱματοφόρων ἀγγείων· τὰς ἔχομεν πάντοτε γυμνάς καὶ ἐκτεθειμένας, ὅπως καὶ τὸ πρόσωπον, εἰς τὰς κρίσεις καὶ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἄλλων. Ἐὰν ὅμως ἀτενίσωμεν ἀσκαρδαμυκτὴ τὴν ὥραιαν καὶ λεπτοφυᾶ χεῖρα κυρίας τινὸς ἢ νεανίδος, ἐχούσης συναίσθησιν τοῦ πλεονεκτηματος τούτου, ἢ ἐὰν ἐκφράσωμεν αὐτῇ τὸν θαυμασμόν μας ἐπὶ τῷ κόλλει τῆς χειρός, οὐδέποτε βεβαίως θὰ ἴδωμεν ἐρυθριῶσαν τὴν χεῖρα, ἀλλὰ μόνον τὸ πρόσωπον, καὶ τοῦτο πάλιν ὄχι πάντοτε.

Δὲν εἶχε δὲ οὐδόλως ὁ Δαρβίνος δίκαιον, μεμφόμενος τὸν Σαίξπηρον ἐπὶ τοῖς στίχοις, οὗς ὁ μεγαλοφυῆς ποιητὴς θέτει εἰς τὸ στόμα τῆς Ίουλλίας: „Γνωρίζεις ὅτι ἡ νύξ καλύπτει τὸ πρόσωπόν μου, διότι ἄλλως ἐρυθρὸν θὰ ἐκάλυπτε τὰς παρειάς μου δι' ὅτι μὲ ἤκουσας προηγουμένως λέγουσαν.“ Καὶ ἐκ τούτου μὲν οὐδένα λόγον ἔχομεν νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι ὁ ποιητὴς τόσον προηγῆθη τῶν περὶ φυσικῆς γνώσεως τῆς ἐποχῆς του, ὥστε νὰ γνωρίζῃ ὅτι τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ φωτὸς ὄχι μόνον δὲν εἶνε ὁρατόν, ἀλλὰ πράγματι καὶ δὲν ὑπάρχει. Ἴσως μάλιστα ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῇ βραχυλογίαν ἀντὶ τοῦ νὰ εἰπῇ: „διότι ἄλλως θὰ ἐβλεπες ἐρυθριῶσας τὰς παρειάς μου.“ Ἀφ' ἑτέρου ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι παρῆλθε τὸ φαινόμενον, ὅπερ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν παρατηρεῖ ἐφ' ἑαυτοῦ, καθ' ὃ ἐν τῷ σκότειν τὸ ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐρυθρὸν αἰσθανόμεθα διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀνυφουμένης θερμότητας.

Ὅτι δὲ καὶ ἐν τῷ σκότειν αἰσθάνεται τις ἑαυτὸν ἐρυθριῶντα καὶ ὅτι καὶ οἱ τυφλοὶ δὲν στεροῦνται τοῦ προσόντος τούτου, εἶνε ἐνστάσεις ἃς καὶ αὐτὸς ὁ Δαρβίνος παρέδεδετο, ἀλλὰ πειράται ν' ἀναιρέσῃ αὐτάς διὰ τοῦ ἀξιώματος τῆς ἑξέως καὶ τῆς κληρονομίας. Ὁ ἐκ γενετῆς τυφλός, ὁ μηδεμίαν ἔχων γνῶσιν περὶ τῶν ἐταζόντων τὴν μορφήν του βλεμμάτων, ἐρυθρία, διότι οἱ πρόγονοί του εἶχον συνειθίσει νὰ ἐρυθριῶσι ἐνώπιον ταιούτων βλεμμάτων. Εἰς παρόμοιον δὲ τι ἀξίωμα καταφεύγων τις δύναται νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τὰ διὰ τί εὐαίσθητοι φύσεις, καὶ ἐν τῇ μοναξίᾳ εὐρισκόμεναι, ἀλλάζουσι τὸ χρῶμα εἰς τὴν ἀπλὴν μόνον ἀνάμνησιν γεγονότος, καταισχύναντος αὐτάς. Εἰς τοιαύτην τινὰ εὐαίσθησιν, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, δὲν θὰ ὑπέκειτο ὁ Δαρβίνος, πιστεύει δὲ ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐρυθριῶσιν, ἐὰν ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύτῳ διαπράξωσιν ἀμάρτημά τι, ἔστω καὶ ἐὰν ἀκόμη αἰσθάνωνται τὰς δεινότερας τῶν τύψεων τῆς συνειδήσεως, ἀκόμη καὶ ἐὰν ἦνε πεπεισμένοι περὶ τοῦ ἀναποφεύκτου τῆς θείας δίκης. Ἀλλ' αἰτία τοῦ νὰ μὴ ἐρυθριῶμεν ἐξ αἰσχύνης ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶνε ὅτι κατὰ τὴν παρὰ Θεοῦ κρίσιν δὲν ἀναλογιζόμεθα, ὅπως κατὰ τὴν παρ' ἀνθρώπων ἀποδοκιμασίαν, τὸ πρόσωπον, ὅπερ διαδραματίζει ἡ ἐξωτερικὴ μας μορφή. Ἀφ' ἑτέρου δὲ πάλιν ἐκ τῆς πείρας δυνάμεθα νὰ ἀρυσθῶμεν τὴν εὐλογωτέραν καὶ προσφυσέτην τοῦ φαινομένου ἐξηγήσιν. Ἐν τῷ σκότειν καὶ ὁσάκις εἰμεθα μόνον πολὺ συχνότερον ἐρυθριῶμεν ἐνθυμούμενοι ἀτυχήματα καὶ σκανδαλώδη ναυαγία μας ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οὐχὶ δὲ ἡθικά παραπτώματα. Πρὸς τὰ πρῶτα τὸ θεῖον οὐδεμίαν ἔχει συνάφειαν. Ἐντελῶς δὲ ἀδιάφορον εἶνε εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν ἡ πρόποις τινος ἐκίνησε τοὺς γέλωτας τῶν παρακαθημένων, ἢ ἐὰν ἡ ἀτημέλητος ἐνδυμασία ἀφηρημένου τινὸς ἀνεστάτωσε τὰς αἰδήμονας κυρίας ἐκλεκτῆς ὁμηγύρεως.

ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΣ.

ΑΙ ΕΝ ΚΥΠΡῳ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ.

(Ἀπόσπασμα ἀνεκδότου συγγραφῆς)

ὑπὸ ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Δικαστοῦ ἐν Κύπρῳ.

Διατελῶν πρὸ ἱκανῶν χρόνων ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ δικαστικῇ λειτουργίᾳ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἐν Κύπρῳ ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν ἕνεκα τῆς πολυετοῦς διαμονῆς μου ἐν αὐτῇ, νὰ ἐπίσκεφθῶ ἐπισταμένως καὶ ἐξακριβῶσω δεόντως τὰς ἐν

αὐτῇ χριστιανικὰς ἀρχαιοτάτας, αἵτινες τηροῦνται εἰς τινὰ μέρη τεθησαυρισμέναι εἰσέτι ἐντὸς τῶν ἀρχαίων ναῶν καὶ μνησίων.

Ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀγόμενος, ἐν ὥρᾳ σχολῆς ἐπε-